

Rapport till Sacos Stipendienämnd februari 2013

Hur påverkar svenska fackliga organisationer EU?

Hur påverkar de svenska facken EU?

2011 lade Sveriges Ingenjörer ner cirka fyra miljoner på medlemskap i olika internationella organisationer som UNI, Europafacket och Industri all. Därtill kommer arbetstid, resor mm för dem som åker på mötena och sköter frågorna.

Vad fick man ut? Svårt att säga. Mycket av EU-arbetet består av att reagera på förslag till direktiv, roadmaps och strategier och att hålla sig uppdaterad om hur arbetet framskrider. Den största framgången för svenska fack (eller kanske för den fackliga rörelsen i hela unionen) får nog anses vara det som kallas tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet som nu är på gång (2013). Där går det att direkt se att protesterna mot och inspielen om hur utstationeringsdirektivet inte skyddar anställda utan bidrar till en sämre arbetsmarknad, har haft verkan.

Smart tillväxt, hållbar tillväxt och tillväxt för alla är temat i EU:s 202-strategi. Men alltsedan strategin lanserades 2010 har unionen präglats av ekonomisk kris. Många frågor som de facto innehåller en social dimension och är viktiga för medborgarna och arbetstagarna i unionen sätts på undantag när de istället tas upp på andra områden som konkurrens eller lagstiftning. Den sociala dialogen har varit mycket tyst medan länderna har varit upptagna med att försöka rädda euron och ta sig ur den ekonomiska krisen.

För de svenska fackliga organisationerna har arbetet dock pågått med oförändrad intensitet.

Syftet med den här rapporten är att i någon mån belysa hur svenska fack påverkar EU:s utveckling. Från början hade jag tänkt att den också skulle ta upp EWC-arbetet men den aspekten skiljer sig så pass mycket från det arbete som sker på EU-nivå mot institutionerna och organisationerna i Bryssel att jag uteslöt den. På grund av tidsbrist har jag inte heller med någon grundlig genomgång av hur finnar och danskar betar sig med sitt EU-arbete. Det jag kan konstatera är att IDA - den danska Ingenjörsföreningen inte har något Brysselkontor satsar mycket på att lobba på hemmaplan mot den danska regeringen och när det behövs åker ner och lobbar direkt själva. I en intervju som

jag gjorde med en belgisk EU-lobbyist framkom också att danskarna bedöms som mer EU-vänliga, mer medlemmar, och integrerade, än svenskarna som blev medlemmar senare.

Rapporten börjar med utskrivna intervjuer och avslutas med några slutsatser.

1. Tommy Svensson

Tommy Svensson är journalist och har bland annat jobbat som sakkunnig hos Lena Hjelm Wallén och i S-gruppen i EU-parlamentet. Han startade Brysselkontorets Nyhetsbrev 2000 och fick sedan frågan om att leda arbetet på Brysselkontoret. Hans ambition låg i första hand på kommunikationsplanet – att få igång kommunikationen mellan Bryssel och Sverige och informera mer och bättre om vad som hände inom EU. Han startade nyhetsbrevet, byggde kontorets hemsida. Nu jobbar han på en tankesmedja i Sverige

- Om jag var ordförande för ett förbund i Sverige så skulle jag se till att ge Brysselkontoret litet mer resurser så att de har möjlighet att göra mer. Då skulle de kunna serva även mindre förbund. I Bryssel är det viktigt att man kan frågorna när man ska försöka påverka, det räcker inte med att bjuda på kaffe utan här gäller det att vara insatt. Annars går det inte. Inför Köpenhamnsmötet fick vi till exempel frågor om vad de svenska facken tycker i frågan om klimatpolitik och vi kunde inte svara för den frågan hade vi inte förberett och hade inga resurser för. Med mer resurser skulle fackens åsikter höras mer. Tommy Svensson berättar om ett arbete där parlamentarikerna är den viktigaste kanalen till framgång för att få igenom fackens synpunkter och för Brysselkontoret främst de svenska parlamentarikerna och tycks det, främst de socialdemokratiska och vänsterpartistiska.

- Europafacket tar ofta gruppledningarna och de är ju inte så intresserade av vad just Sverige tycker men Brysselkontoret och Europafacket kompletterar varandra i påverkansarbetet.

Europafacket är centralt i det fackliga arbetet i Bryssel men ändå en part som Tommy Svensson bedömer inte har riktigt den roll det skulle kunna ha. Att det är så få tjänstemannafack som är organiserade i Europa/ Europafacket och att framtoningen är ett arbetarfack menar han är en nackdel.

- Diskursen och retoriken är också mycket ett vänsterfacks vilket jag tror bidrar till att exempelvis Saco kanske inte känner sig riktigt hemma. Det finns också en viss motsättning mellan Europafacket och de nationella fackliga kontoren. Om medlemsländerna hade investerat mer i Europafacket hade de kunnat göra mer. Samtidigt är det ju viktigt att kunna komma fram i rent nationella frågor eller frågor där Europafacket med sina många medlemmar inte kan lägga lika skarpa förslag.

Oenighet om vad en facklig organisation egentligen står för bidrar också till att fackliga synpunkter inte får det genomslag de borde kunna få, menar han.

- De europeiska fackförbunden är ju mycket olika och har olika bakgrund. Inte minst har det helt olika anslutningsgrad. Det bidrar till att Europafacket behandlas som ett särintresse bland andra och att man inte lyssnar. Om de svenska facken kommer med en ekonomisk rapport exempelvis är det ju

framstående ekonomer/forskare som står bakom den, inte något allmänt tyckande. I Sverige är det något man lyssnar på eftersom de svenska fackliga organisationerna är så starka och etablerade som parter men i Bryssel är det få som läser de här rapporterna.

Tommy Svensson betonar vikten av de personliga relationerna i EU.

-Det är viktigt att vi försöker få in svenskar i branschfederationerna, i Europafacket mm. Och det är viktigt att lära känna de andra nordiska fackens representanter på plats eftersom vi ofta har liknande synpunkter och våra länder liknar varandra.

Att ha en strategi - att veta vad man vill och tydligare staka ut kursen i det fackliga arbetet på EU-nivå är viktigt för att stärka EU-arbetet.

- Om man inte talar om vad som förväntas och vart man ska blir det ju svårt att arbeta. Jag kan hålla med dem som tycker att vi svenskar är litet ljumma i vårt förhållande till EU. Vi pratar gärna om den svenska modellen men är inte så öppna för vad vi kan lära oss av andra. PÅ det sättet var Laval-fallet bra för oss. Då fick vi se att vi behöver andra länder och deras förståelse för vårt system. Det är inte bara så att vi kan sitta i vårt hörn och vara nöjda med den svenska modellen.

Viktiga saker:

- Det behövs mer resurser och en strategi hemifrån. Svårt att bestämma men också svårt för kontoret att göra rätt saker om direktiven är otydliga.
- Personlig kontaktskapande viktigt.
- Se till att få in svenskar i de internationella organisationerna, lär känna folk i federationer mm.

2. Peter Hellberg

Peter Hellberg är vice ordförande i Unionen och vice ordförande i TCO:s styrelse. Han sitter också i den globala fackliga paraplyorganisationen Unis: styrelse och i Uni Europa.

Det han främst framhåller är vikten av de internationella kontakterna.

När han ser på de olika internationella konstellationer han sitter i så konstaterar han att det kanske inte är arbetet som görs inom ramen för de olika organisationerna som är det viktiga utan de kontakter man knyter med fackliga representanter från andra länder och på EU-nivå.

- Vi vet ju hur vi agerar inom vår egen modell men när det händer saker ute i Europa är kontakter allt. I de stora företagen är det mest som händer i dag gränsöverskridande och det är mycket värdefullt att veta vem man ska ringa i Tyskland när det händer något på ett företag med verksamhet i Sverige och Tyskland. På Unionen har vi också bjudit utländska fack till Sverige för att lära känna varandra och diskutera gemensamma frågor och det har varit väldigt bra.

- Vi har prioriterat hur mycket vi ska lägga ned på olika organisationer. I vissa betalar vi bara medlemsavgiften i andra siktar vi på att sitta i styrelsen.

- Jag upplever att suget efter våra åsikter inom EU är stort. De tar tacksamt emot våra synpunkter - kanske känner de att de behöver en motvikt mot företagens lobbyister.

(Det här var den första intervju jag gjorde och resten av den handlade om EWC. Det var efter den jag bestämde mig för att EWC är värt en alldeles egen djupdykning eftersom det inflytandearbetet sker på koncernnivå.)

3. Veronica Nilsson

Veronica Nilsson kommer ursprungligen från TCO men har sedan 2001 arbetat inom ett antal internationella fackliga organisationer. 2011 blev hon vald till konfederal sekreterare i Europafacket, ETUC. Europafacket samlar fackliga organisationer från Europas alla länder, även dem som inte är medlemmar i EU och driver frågor mot unionen, främst parlamentet. Saco, TCO och LO är alla med i Europafacket. Europafacket har 60 miljoner medlemmar och 40 anställda vid kontoret i Bryssel.

Även hon tycker att intresset för EU-frågorna kunde vara större från svenskt håll.

- Att driva sociala eller fackliga frågor är tungt i dag när EU är politiskt till största delen högerstyrt och dessutom i djup ekonomisk kris. Att rädda euron står högst på dagordningen och det verkar få kosta. Det har också skett en förändring av frågorna tycker jag till att mer bli frågan om olika tekniska lösningar på problem än om målet. Jag menar att de förslag som vi reagerar på och ska ge ändringsförslag till ofta är väldigt väldigt komplicerade i dag och kräver mycket stor sakkunskap. Det kräver betydligt mer av de fackliga. Vid de diskussioner vi har i ETUCs styrelse är det svårt att alltid få bra input från medlemmarna eftersom frågorna kräver sakkunskap på en nivå som inte riktigt är möjlig om man inte är specialist.

- Arbetsgivarna har mycket större resurser än vi har och kan flyga in experter de behöver vilket vi inte har möjlighet till eftersom vi är betydligt mer splittrade. Det är också svårt att syna arbetsgivarnas kort för oss eftersom alla är väldigt överens om att vi måste ha jobb och inte får försvåra för arbetsgivarna. Samtidigt menar ju EU att vi ska konkurrera med kompetens och kvalitet och inte genom att försöka få sämre villkor än låglöneländer. Men trots att den sociala dimensionen av förslag/roadmaps och andra EU-dokument ska finnas med så kommer det i dag många förslag som bortser från den. De hamnar istället under konkurrensfrågor eller lagstiftning och så bortser man från hur de kommer att påverka villkoren för medborgarna och arbetstagarna.

När jag frågar henne om Europafackets största framgång svara hon att det inte har varit några framgångar sedan krisen startade. Det har mest varit att försöka hålla emot och hävda det som finns. Men sedan säger hon att tillämpningsdirektivet, den utveckling av utstationeringsdirektivet som är på gång är en framgång. Genom att visa hur utstationeringsdirektivet INTE fungerar och INTE skyddar löntagarna på det sätt som var intentionen fick

facken kommissionen att inse att det behövdes ett bättre regelverk för hur utstationeringsdirektivet ska fungera.

- Men annars är allt väldigt neråt just nu.

Europafacket får ofta höra att det är en vänsterorganisation med en aggressiv diskurs.

- Det är i Sverige det, säger Veronica. I Sydeuropa tycker de att vi är för mesiga. Det är ju också ett uttryck för hur olika fackförbunden som samsas i vår organisation är. Om jag talar för mig själv så tror jag också att det skarpa språkbruket kommer är ett resultat av att jag blir så besviken när jag ser de slutgiltiga förslagen. Till exempel tillämpningsdirektivet hade många väldigt bra skrivningar i de förslag som vi såg i början men när sedan den slutgiltiga versionen kom var det rätt urvattnat. För oss som har sett utvecklingen från skarpa skrivelser till kompromiss känns det ofta trist och det bidrar nog till vår hårda kritik.

Även Europafacket är beroende av utomstående experter och Veronica Nilsson säger att hon ofta stämmer av med Brysselkontoret eller experter i Sverige för att samla in underlag.

- Jag tror att vi behöver fler sakkunniga som arbetar med frågorna i Sverige och hos våra medlemmar. Det gäller att reagera snabbt här och att vara insatt i frågorna.

Viktiga saker: Snabbhet, engagemang och sakkunskap.

4. Åsa Janlöv, Brysselkontoret

På de svenska fackens kontor vid Avenue Terveuren i Bryssel står intressebevakning och påverkansarbete i svenska löntagares intresse på agendan. Kontoret finansieras av Saco, TCO och LO tillsammans.

- Vi kollar vad som händer, skickar hem info, Stockholm reagerar, skickar reaktionen hit och vi för den vidare. Det kan också gå till så att något enskilt förbund har en speciell fråga som de behöver hjälp med och då har vi direktkontakt, men mest jobbar vi mot centralorganisationerna.

Åsa Janlöv är jurist och tillsammans med kontorets chef en av de två anställda som står för lobby-informationsarbete både mot Sverige och mot institutioner och intressanta parter i Bryssel.

I Sverige arbetar hon mest mot de internationella sekreterarna på LO/TCO/Saco som vet vilka personer ute på medlemsförbunden som har hand om specifika frågor. Om det är en fråga där de svenska facken ska uttala sig om något så sker diskussionerna runt svarsförslaget i Sverige och sedan får Brysselkontoret uppdraget att föra det vidare till exempelvis parlamentet.

- Till skillnad från hemma vill parlamentarikerna här ha konkreta, färdigskrivna ändringsförslag - inte bara argument, säger Åsa Janlöv. Att lära förbunden det och att kolla så att vi får med skrivningen ”according to national law and practice” i alla förslag så att vårt system med kollektivavtal ryms inom med i alla förslagstexter är viktigt.

Hon upplever att de svenska parlamentarikerna efterfrågar fackens synpunkter. Ibland är det till och med så att parlamentariker säger rent ut att ”här har jag ingen koll kan ni hjälpa till”. Förhoppningsvis kan kontoret komma med underlag då men det har också hänt att facken har fått passa eftersom man måste prioritera de frågor som medlemsförbunden upplever som mest angelägna. På två personer går det inte att göra allt.

Planeringen av verksamheten sker tillsammans med centralorganisationernas internationella sekreterare utifrån kommissionens agenda men ofta uppdateras den och det kan komma saker man snabbt måste reagera på. Om de svenska facken inte har något eget förslag att föra fram i en fråga försöker man se om det finns något färdigt förslag som är värt att stödja. Det kan till exempel vara Europafackets förslag.

- Vissa frågor är ju väldigt specifikt svenska och där tar vi fram egna förslag men annars stödjer vi Europafacket. De har ett litet kansli i förhållande till allt de ska göra så ibland frågar de också oss vad vi tänker om ett förslag.

Europafacket är samordnande här nere så vi försöker att se till att vi inte säger olika saker.

- Det är viktigt att se att EU -frågorna måste finnas med på hemmaplan. Alla nya lagar som stiftas stiftas här. Det går inte heller att samla EU-arbetet på några få personer per förbund utan alla anställda i Sverige måste ha EU-perspektivet med sig vad de än arbetar med. Den som arbetar med arbetstidsfrågorna, arbetsmiljö, arbetstillstånd - alla måste ha med sig sina EU-frågor. Och jag tror också att det skulle kunna vara bättre samordning på hemmaplan mellan förbunden och centralorganisationerna.

Viktigt:

- Uppdelningen EU Sverige finns inte längre. Därför måste EU-perspektivet finnas med i alla frågor på hemmaplan ute i förbunden hos enskilda handläggare och ombudsmän.
- Det skulle kunna vara en bättre samordning i Sverige, som jag tolkar det, förbunden borde vara bättre på att tala om för Saco vad som intresserar dem och informera om vilka personer som arbetar med frågorna ute på förbunden.

5. Olle Ludvigsson

Olle Ludvigsson är drömmen om en Europaparlamentariker, i alla fall ur facklig synvinkel. Innan han kom till Bryssel hade han suttit i styrelsen för Metallklubben på Volvo sedan tidigt 80-tal och bland annat varit ansvarig för uppbyggnaden av Volvos EWC samt varit sitt förbunds representant i bolagsstyrelsen. Han företräder socialdemokraterna i Europaparlamentet.

- Det är klart att mitt hjärta klappar för de fackliga frågorna, säger han. Jag har också en oerhörd nytta av att jag vet hur det funkar ute på arbetsplatserna likväl som i styrelserna.

Men han lägger också ner mycket tid på att behålla verklighetsförankringen. När han är i Sverige åker han runt och hälsar på fackklubbar och är med på kurser och talar om EU-frågor.

- Jag samlar på mig åsikter och underlag. Det är viktigt att veta vad som händer ute hos vanliga människor.

Från sina år på Volvo har han med sig vikten av kontakter.

- Att veta vem du förhandlar med, att ha pratat någon gång innan och känna varandra litet gör att allt blir enklare. Jag rekommenderar alltid fackliga som kommer hit ned att komma förbi och säga hej bara för att ses.

Olle Ludvigsson tycker att det fackliga Brysselkontoret är alldeles för litet. I synnerhet om man ser till hur många lobbyister som finns i Bryssel. Han menar att facken borde vara mer intresserade av EU-frågorna och jobba för att ha många fler sakkunniga i de frågor som är viktiga för dem.

- Jag vet att Metall och Unionen har rätt bra koll men rent allmänt skulle det behövas en större närvaro och ett större intresse. När det väl har kommit så långt som till förslag som ska upp för beslut här är det alltid bråttom med ändringsförslagen och då har man kanske två veckor på sig att reagera och ha ett färdigt ändringsförslag. Då är det viktigt att ha de personliga kontakterna så att du kan få hjälp som parlamentariker. Vi kan inte ha specialkunskaper i alla frågor utan vi behöver bollplank och folk som kan alla frågor bra. Om man ser till styrkeförhållandet mellan fackliga och lobbyister så går det kanske en facklig per hundra privata lobbyister. Som det är nu känns det som om de svenska synpunkterna alltid kommer in litet sent i processen - vi skulle kunna påverka mer om vi var mer intresserade. Betänk att 60 procent av allt som kommer upp i Kommunfullmäktige har EU-anknytning. Om vi inte engagerar oss kommer vi att påverkas men utan att själva kunna påverka.

Olle Ludvigsson ser svårigheterna med Europafackets arbete.

- Arbetsgivarna har en enklare i och med att de är mer lika sinsemellan.

Facken i Europa är väldigt olika och har väldigt olika historia. Och Europafacket sluter inga avtal vilket gör att det inte får den tyngd som det borde ha med 60 miljoner medlemmar. Ytterst är det arbetsgivarnas ”fel” som inte vill förhandla men också det beror ju delvis på historiska orsaker. I Norden ser bra företag samarbete med de anställda som den konkurrens fördel det är medan läget i många andra länder är mer konfliktuellt. Men vi måste stötta Europafacket för om de blir för svaga drabbar det oss också.

Han tycker också att svenskarnas attityd att allt är så bra hos oss är en dålig utgångspunkt för EU-arbetet.

- Som världen ser ut i dag är det samarbete som gäller, vi är alla beroende av varandra och mest beroende är vi av EU. Att tycka att om vi inte kan få samma standard som hemma så är det inte värt att diskutera är ingen väg framåt.

Viktiga saker:

- Närvaro och sakkunskap
- Förståelse för att syftet

6. Extramaterial

Förutom de intervjuer som redovisas i form av text gjorde jag kanske ett tiotal andra intervjuer med ombudsmän som arbetar med EU-frågor, nordiska fackliga representanter och EU-anställda.

Jag hade också förmånen att få tillträde till en mycket inflytelserik lobbyist som jag mötte en regnig eftermiddag efter mitt besök hos Olle Ludvigsson i parlamentet.

Jag har lovat att inte nämna hans namn men organisationen han arbetar för tar uppdrag för globala koncerner, regeringar och myndigheter. Han hade också via sitt arbete lång erfarenhet av hur organisationer beter sig i sitt EU-arbete. Här kommer några punkter av det vi talade om.

- Det svenska ointresset för EU.

Grundarländerna bildade EU med andra världskriget i nära minne och med en önskan att aldrig komma dit igen. Sverige gick med i EU närmast för att vi trodde att vi skulle tjäna på det ekonomiskt. Vår förståelse för samarbetet och de olika medlemmarnas förutsättningar är inte så stor. Vår plånbok är i EU men inte hjärtat.

- Det finns en klyfta mellan Stockholm och Bryssel.

Det tar cirka 1-2 år för svenskarna att komma in i det politiska arbetet i Bryssel, vem de än arbetar för, och börja förstå varför olika länder agerar som de gör. När de slutligen har lärt sig att lyssna på de andra och hur allt fungerar är det ingen hemma i Sverige som längre begriper vad de talar om så då blir det istället problem där.

- Man ska göra klart för sig det kortsiktiga intresset av sitt arbete med att försöka påverka Bryssel men också det långsiktiga. Många som lobbar i Bryssel har inte gjort förarbetet och har ingen genomtänkt strategi. Mycket arbete är därför helt bortkastat.

Slutsatser

Det här är en rapport baserad på intervjuer med människor som jobbar eller har jobbat inom fackliga organisationer, EU och lobbyorganisationer. Det vore hybris att dra vittgående slutsatser av intervjuerna men jag vågar mig ändå på några reflektioner eftersom många frågor återkommer hos de olika intervjupersonerna.

1. Det är viktigt att ha en strategi för sitt EU-arbete och att välja vilka organisationer man ska engagera sig mer aktivt i.
2. EU arbetet kräver stora resurser. Många frågor har gått från att vara politiska till att bli väldigt inriktade på tekniska lösningar. Att ha medarbetare som är riktigt kunniga i de frågor som är mest angelägna för organisationen är därför nödvändigt. Saco kan inte vara insatt i allt som de olika förbunden har på sin agenda. Dessutom finns det ofta ganska snäva deadlines för ändringsförslag och dylikt.
3. Kontakter är mycket viktiga. Det kan vara så att de kontakter man knyter med andra europeiska fackliga representanter är viktigare än det arbete man faktiskt gör medan man knyter kontakterna. Har man suttit i samma styrelse eller arbetsgrupp vet man var man kan söka stöd i andra frågor där samarbetet över nationsgränserna krävs. Det är värdefullt. Politiska kontakter i andra partier än de som av hävd är intresserade av fackliga frågor är också viktiga.
4. Den svenska modellen med ett nära samarbete mellan fack och arbetsgivare är unik och ger i bästa fall utrymme för ett inflytande och en insyn som få andra fack kan vänta sig. Men som en medlem i en union med 26 andra medlemmar, eller i en europeisk facklig organisation med x antal andra medlemmar räcker det inte att ha lösningen. Vi måste också ha förståelse för att andra länder/organisationer utgår från helt andra förutsättningar som har sina orsaker. För att komma framåt måste man ibland kompromissa vilket innebär att vi kanske måste se till helheten mer än till att vi vet bäst.
5. EU-arbetet behöver förankras bättre på hemmaplan. Det är inte bara fråga om att jobba på med olika förslag utan lika mycket om att diskutera arbetet och kommunicera hur det angår oss. Nästan alla våra lagar stiftas i dag i Bryssel. För ett fackförbund innebär det att en majoritet av de frågor som är angelägna för medlemmarna styrs från Bryssel. EU-perspektivet bör finnas med i vardagen och på alla plan i organisationen, inte förläggas till en eller två handläggare.